

BUDUĆNOST POČINJE U PONEDELJAK

Joana Prvulesku

S rumunskog preveo
Đura Miočinović

**BUDUĆNOST POČINJE
U PONEDELJAK**

Naslov originala
Ioana Pârvulescu:
VIITORUL ÎNCEPE LUNI

Copyright © HUMANITAS, 2012
Copyright © 2018. za srpsko izdanje, Heliks

Izdavač
Heliks

Za izdavača
Brankica Stojanović

Urednik
Bojan Stojanović

Lektor
Vesna Đukić

Štampa
Artprint Media, Novi Sad

Tipografija
Janson Text

Prvo izdanje

ISBN: 978-86-86059-96-3

Smederevo, 2018.

www.heliks.rs

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

*Jedan život prođe, drugi nastane, zatim
prođe i drugi, nastane treći i tako bez kraja.*

(Liza, kad vidi portret sebe kao deteta –
Dostojevski, *Zli dusi*)

Prolog

Dobrodošao u moj život, čitaoče!

Za tebe, koji si u budućnosti, biće odavno prošao i mrtav ovaj svet, ali sada i ovde niko se ne može obratiti drugoj osobi ako joj se najpre ne predstavi. Dozvoli mi, zato, da se potčinim tom običaju, da ti pružim ruku kroz vreme, prijateljski stisnem tvoju i bez odlaganja kažem da se zovem Pavel Mirto. Ako ti zvuči pomalo čudno, to je zato što je jedan od mojih predaka došao sa Sicilije, iz Mirtoa. Bukurešt je pun ljudi iz svih krajeva sveta i u njemu možeš čuti sve vrste jezika i imenâ. U ovom šarenom Bukureštu, ugledao sam svetlost dana 18. maja, kad cveta jorgovan i, pošto je danas 18. maj, voleo bih da se nadam da mi ti, odande, iz svog vremena, želiš *srećan rođendan!* Imam svoje razloge što hoću da provedem rođendan s jednim čovekom iz budućnosti, ne iz sadašnjosti, i ti ćeš ih saznati kad dođe vreme za to. Rado bih doznao što više o tebi, ko si, koliko godina imaš, jesi li povučen ili voliš da dočekaš svoj rođendan u društvu, da li imaš sat, juriš li za imanjem ili si boemski tip, jesi li oženjen i da li je, uopšte, ženidba još u modi kod vas i šta sve još ne. Učinio bih bilo šta, čak bih i s đavolom napravio pakt, ne bih li se s tobom sreo: ili da ja tebe posetim ili, još bolje, da ti budem domaćin ovde, kod mene, gde mislim da je dosta udobno. Naravno, ako si ti, čitaoče, u stvari čitateljka, stvari

se malo menjaju i takva familijarnost s moje strane nije ume-sna. Koliko god da si drugačija od dama iz mog vremena (a nadam se da jesi, naročito od onih koje daju oglase u novi-nama), hteo bih da znaš da te poštujem i polažem nade u tebe, iako se, zbog stidljivosti, nisam usudio da ti se obratim od samog početka. Inače, i za mene kolege govore da imam ženski senzibilitet, što ti možda, za razliku od drugih, ne sma-traš manom. Za sada primećujem da razgovaramo kao dva mrtvaca: ti se još nisi rodila, dok ovo pišem, samo si ništavilo pre rođenja, a ja ću odavno, dok ovo čitaš, biti ništavilo posle smrti. A činjenica da razgovaramo dostojnija je slavlja nego moj rođendan. Ali ko god da si i koje god bilo tvoje vreme i mesto u svetu, razjasniću ti još nekoliko detalja kako me ne bi pogrešno procenila.

Ukoliko i dopuštam sebi da ti se obraćam familijarno, kao da smo istih godina, i ako pronađeš u mom romanu reči koje zvuče novinarski, to je zato što ja, teleskopom mašte, vidim svet budućnosti. Treba da znaš da se pot-puno razlikujem od svih iz mog okruženja koji veruju u vaš svet i kunu se da će biti čudesan. Moj šef mi stalno govori da potražim sebi ženu, jer ću drugim očima videti život, ali ja smatram da samo stojim čvrsto s nogama na zemlji. On na svom radnom stolu drži čašu do pola punu, a ja na svom polupraznu. Mene nedostatak entuzijazma čini uvek krivim.

U stvari, plašim se tog ludačkog progressa, koji sve opija kao ogromna flaša šampanjca s dnom u XIX veku i grlicem u XXI veku, da tako kažemo. Godinu za godinom piješ iz nje, sve dok pamet ne izgubiš. Prvo te progres omami, a zatim učini da postaneš pravi pijanac: više ne možeš bez njega ni dan. Nisi slobodan. Zato, tamo gde oni kažu *da*, ja kažem

ne, gde oni vide belo, ja vidim crno, gde se oni ushite, ja se namrštim, a njihovo poverenje me čini nepoverljivim. Prekinuću na trenutak: stari neženja Angel obavestio me je, ne rečima nego očima, da me neko traži. Samo ću ti još reći da sam u ovom trenutku jako uzbuđen.

*

Nastavljam, premda sam pomalo potresen. Požuriću. Već jedanaest godina radim u *Univerzumu*, dnevnom listu koji je povećavao svoj tiraž iz godine u godinu, preko reklama. Tu sam se zaposlio zahvaljujući svom starijem bratu Pepinu, veselijem i pričljivijem od mene, koji me je u redakciju doveo kada sam imao devetnaest godina. Direktor, sinjor Luiđi Kacavilan, u kom bije srce novinara i vojnika, pristao je da me ovde primi kao u kakav bataljon, kako on kaže, iako sam tek bio položio maturu. Prvo sam obavljao korekturu, kao i moj brat, i razne sitne poslove, a kad sam se pokazao vičan pisanju, postao sam novinar. „Ako si ti vičan pisanju, kakvi li su tek drugi!“, rekla mi je naša draga tetka, jedina rođaka koju još imamo ovde; ona jedva mrda nogama, ali zato ima britak jezik i neumornu pamet. Inače me nije ni čitala, ona nikad ne čita štampu – smatra je krivom za sva naša sadašnja i buduća zla.

Sad sam stigao u kancelariju s gospodinom Nekulajem Prokopjuom, pravim šefom *Univerzuma*, rekao bih, koji je ovde od samog početka, od 1884, kada se cela imovina lista, kako mi često prepričava blagim glasom, sastojala od male kuće, vlasništva gospodina pukovnika Nikuleskua, a sâm list je bio štampan sporom mašinom, na koju si se mogao osloniti kao na nevestu, i u dobru i u zlu. Često se raspravljam sa cenjenim kolegom, jer imamo različite ideje o skoro svakoj

temi. Na primer, on misli da je ispravno izglasati ovih dana zakon o zabrani dvoboja, a ja mislim da nije, smatram da nama, muškarcima, treba dvoboj da bismo sačuvali svoju čast i oslobodili se onoga što je u nama loše, te da ćemo se, onda kada to bude zabranjeno, napadati na mnogo ružnije načine. I mislim da će taj zakon u budućnosti biti uveliko primenjivan pa si ti, nestrpljivi moj čitaоче, sasvim neumešan u dvoboju, toliko neumešan da bih te ja, koji sam kratkovid i, nažalost, krhkog zdravlja, mogao pobediti i da bi se s tobom svako mogao sprdati do mile volje. Nadam se da ceniš reč bez okolišanja. Meni se krv penje u glavu – govorilo mi se i da sam *una testa calda* – kad pomislim da bi uvreda mogla ostati nekažnjena i uzeti maha, možda je za to kriva italijanska krv nekog od mojih predaka! A sada, molim te da mi posvetiš malo pažnje.

Prošlog decembra se dogodilo nešto neobično što je i mene preko svake mere uznemirilo. Pokraj Bukurešta, na imanju Baneasa, jednog jutra je pronađen neki muškarac u nesvesti. Bio je krajnje bleđ i potpuno obrijan. Kad se probudio, rekao je da je Bukureštanac i novinar, a uz sve to nije poznavao ulice, nije se snalazio ni u najobičnijim postupcima kao što je motanje cigare, a pušio je mnogo, izgledao je kao da nije s ovoga sveta, čudno je govorio, a ponekad mu nisi uopšte mogao razumeti ponašanje. Niko nije znao ni najmanju sitnicu o njemu, a istraga, kojom se pozabavio i šef javne bezbednosti, gospodin Kostake Boeresku, melanholičan čovek, ali lukav kao zmija (u poslednje vreme, mene uopšte ne simpatiše), ostala je bez ikakvog rezultata. U početku je situacija bila otežana jer je u blizini nađen smrtno ranjeni mladić, da bi se tek mnogo kasnije videlo da je ta blizina bila čista slučajnost. Ne bi li ga držao na oku

i otkrio njegove saučesnike, gos'n Kostake, kako ga zovu, molio nas je da zaposlimo tog navodnog novinara ovde, u *Univerzumu*. Tako sam upoznao Dana Krecua, s kojim sam i sada kolega, dva meseca posle tih dešavanja. Stariji je od mene, iako u licu izgleda mlađi, i ćutljiv. Ni mene ne svrbi jezik, pa kad smo zajedno možeš čuti muvu u letu. S tim što je razlika među nama jedna: on je, izgleda, već sebi našao bogatu suprugu, Marioaru Livezeanu, još uvek privlačnu udovičicu s rupicama u obrazima; molim lepo, ne bih rekao da je gubio vreme. Možda i vi, tamo, brže rešavate ljubavna pitanja, bez toliko predigri i odlaganja, bez toliko šetnji fija-kerom, kako se dogodilo meni. Sve pretpostavke o Danu Krecuu pale su u vodu: te da je ukrao ne znam ti ja šta, a sad zatire svoj trag, zato je i obrijao bradu, te da dolazi iz inostranstva, da je boravio u bolnicama za duševno obolele gde jadne bolesnike leče živom. Gospodin Prokopju, kog zanima sve što se tiče tehnike, imao je jednostavnu ideju da je taj čovek, tuberkulozan, kako pokazuje i njegovo bledilo, bio previše izlagan nevidljivim Rendgenovim zracima, što za posledicu ima, kako sam i ja čuo, opadanje brade.

Suparnički listovi prvi su lansirali još luđi trač, sigurno zato da bi privukli čitaoce, tako željne da poveruju u neverovatne vesti: ovaj čovek je došao iz budućnosti (iz budućnosti u kojoj si i ti). Sada, inače, Dan Krecu već ima lice ulepšano kestenjastom bradicom koja mu menja i izgled i držanje. Brada čini čoveka! Tako, čovek iz budućnosti je postao jedan od nas. Zašto bi došao iz budućnosti a ne, na primer, iz Amerike? Teško je reći. Ako pitaš mene, moguće je da se vratio iz Amerike, pošto se u ovom času u Americi živi u drugom vremenu, mnogo ispred našeg. Svaki narod se nalazi, bar malo, u drugom vremenu, pa ni da uskladimo kalendare po

Suncu nije lak postupak. Evropa je 12 dana ispred nas, a ovde, u Bukureštu, živimo po dva kalendara: na primer, današnji dan – ponedeljak, 18. maj 1898. – u prestonici sveta, Parizu, jeste ponedeljak, 30. maj. Činjenica je da i dan-danas Dan Krecu tvrdi da nikad nije bio u Americi. Oni koji su intimnije razgovarali s njim – među kojima mladi Aleksandru Livezeanu, meni nepodnošljiv muškarac, koji suviše lako osvaja ženska srca i zbog toga je smešan i pun sebe kao paun – kažu kako je Dan uveren da se njegova prošlost „nalazi u budućnosti“. Ako je tako nešto moguće, onda, ko zna, i budućnost bi mogla nekad da se izlije u prošlost i da se, po potrebi, spase u prošlosti.

Kako god bilo, kad se oko mene toliko razgovara o veštačkim srcima i o besmrtnosti, o biofonografu, odnosno fotografijama koje se kreću i imaju glas, koje gledaš kao pozorište, o gradovima napravljenim samo od šestospratnica ili, što da ne, dodajem ja, od šezdesetospratnica, o mašinama koje umesto nas obavljaju čak i najsitnije kućne poslove, čišćenje metlom, recimo, kad je Edison zarobio zvuk, kad se predviđa da ćemo u džepu odela moći da držimo stenograf koji će pamtit i razgovore koje vodimo, našim pravim glasom, da će pored telefona postojati teatrofon, da će biti napravljen most preko Crnog mora i da je podmorska telegrafija već skoro činjenica, za mene samog, ali i za gospodina Prokopju i sve edisonovce oko nas, ništa više nije nemoguće. Kolega Prokopju sanja da postane inženjer, veruje u tehniku kao u Boga. I ja verujem u nju, ali kao u đavola. Ali možda ćete vi često putovati između 1898. i dve hiljade i neke godine, pa opet nazad, isto kao što mi putujemo od kuće do redakcije i natrag, i upoznati dobra lica đavola.

Dan Krecu, s kojim se dogodilo da dočekam Novu godinu, govorio je o budućnosti vrlo kompetentno, kao što bi lekar govorio o kakvoj epidemiji ili domaćica o pečenoj patki, govorio je kao da, zaista, sve zna iz iskustva. (Dodajem da pojma nema o dvoboju, ni vatrenim oružjem, ni mačem!) Kad sam pokušao da ga povučem za jezik, da se raspriča o budućnosti, opet je utonuo u ćutanje, ali nije mi promaklo da je bio jako neraspoložen, ko zna, možda iz ličnih razloga. Moj brat, koji svoje vreme i talenat rasipa prevodeći s više jezika, upravo sada u našim novinama objavljuje američki feljton: *Jedini iz svog veka, 2000. godina*. Reč je o mladiću koji pati od nesаницe, pa zato leži u podzemnoj sobi u koju ne prodire buka i gde ga svake večeri hipnotičkim metodama uspavljuje lekar. Njegov san liči na smrt, usporavaju mu se sve telesne funkcije. Da bi se probudio, primenjuju se neke medicinske metode inače bi, u suprotnom, beskonačno spavao. Doktor odlazi u grad i ostavlja slugu da ga probudi. Mladić se budi, ali ne sutradan ujutru, u devet, kako je zatražio (sluga ga je tamo ostavio iz nevažnih razloga), već 2000. godine. I smesta počinje da raspravlja o vrlo teškim temama sa članovima porodice koji su ga slučajno, kao u grobu, pronašli u njegovoj podzemnoj sobi. Iako je roman dosadan i natopljen opijumom (nadam se da shvataš da tako nazivam socijalizam), zanimalo me je kako autor vidi tvoju budućnost. Po njegovom mišljenju, sve će se rešiti posle 2000. godine: više ne postoji zlo, više ne postoje siromašni i bogati, samo bogati, više ne postoje sluge i gospodari, samo gospodari, nema više bolesnih, sve je kao beskrajna muzika. Oprosti mi ako vidim stvari potpuno drugačije. Naravno, možda se varam i ti imaš puno pravo da mi se smeješ. Kao da te čujem! Ali mislim da

premalo ljudi može da živi u *dolce far niente*, kako bi rekao gospodin direktor, sinjor Luidi, i radije mislim da će progres koji sada počinje vladati čovekom poput tiranina. Ali ako ćeš ti moći da putuješ iz jednog sveta u drugi kao da pomeraš kazaljke na satu napred-nazad, po volji, rekao bih da se sve isplatilo. Koliko ti zavidim, dragi moj čitaoče, što možeš da sudiš odande, iz daljine, ko je u pravu, dok se ja krećem kao u močvari punoj priviđenja.

U decembru prošle godine, bio sam na putu da završim roman koji sam nazvao *Budućnost počinje u ponedjeljak*. Radnja se odvijala otprilike za sto godina od sada pa sam, kad je Dan Krecu pao s neba, ako mi dopustiš da se tako izrazim, pozajmio svom junaku njegovo ime i njegov izgled. Prva scena se događa ovde, u Bukureštu, baš u našoj redakciji, ali očima uma je premeštena u tvoju budućnost, dragi čitaoče. Promenio sam samo dekor, kao u pozorištu. Na ulici, previše vozila zbog kojih moraš da se krećeš tek brzinom koraka, s motorima koji zamenjuju konje, kakve su napravili poslednjih godina, kalendari na zidovima bez slika, samo sa ciframa, žene i muškarci obučeni skoro isto, u pantalonama, kao da su postrojani u vojsci, jedu iz mekih tanjira i piju iz mekih čaša koje odmah potom bacaju u kantu, kao hartiju. Svi su umorni još od mladosti, to jest više ne osećaju ukus života. Ne pitaj me zašto tako sagledavam budućnost: postoje znaci, ako hoćeš da ih vidiš, samo što smo mi, kao zaljubljeni, slepi. Bilo kako bilo, gospodin Soćek, mislim na sina velikog urednika Soćeka (koji je objavio najbolje knjige poezije našeg vremena), odbio je moj rukopis. On je mladić mojih godina, otmen, kratkovidost krije pod lornjonom, možeš se u njega pouzdati ali su ga iznervirale, kako mi je priznao, gospođe obučene u pantalone (na kraju

krajeva, to beše među glavnim optužbama zbog kojih je Jovanka Orleanka spaljena na lomači, naglasio je) i nezamisliva ideja o tanjiru koji posle upotrebe bacaš u đubre. Kao i sve ostalo, dodao je.

Čak i sada osećam nož u srcu kad se prisetim kako sam, ulazeći uzbuđen u njegovu kancelariju, još pre nego što će on progovoriti, na prvoj stranici, pored naslova, ugledao jedno veliko NE!, ispisano ljubičastim mastilom. Gospodin Soćek mi je rekao da ga uspomena na oca sprečava da objavi takve *izmišljene, a nezamislive stvari*: apsolutno sigurno će budućnost izgledati drugačije! Kazao je kako je moj roman promašen i da je za njega najbolje isto ono mesto gde završavaju tanjiri i čaše iz moje knjige. Otišao sam od njega sav smušen, bubnjalo mi je u glavi i mislio sam da mi je kucnuo zadnji čas. Ako bi znao da je čitalac zainteresovan za takve bajke, još je rekao gospodin Soćek, objavio bi ih drage volje, bez obzira na to što ih on smatra glupostima. Ali današnji ljudi hoće da znaju da je budućnost onako vesela „kakovom je svi vidimo i želimo, gospodine Mirto“, a ne onakva kakvu je ja „pravim – žalosna“. „Tvoj vrt je pun pupoljaka crnih ruža“, dodao je gospodin Soćek, „zamisli šta će se dogoditi kad procvetaju“. Kad bi samo znao, dragi moj čitaoče koji stojiš skriven iza vremena kao iza visoke planine, koliko bih voleo da nisam u pravu, da ne svršim u mukama, kao nesrećna Kasandra!

A sad je došao čas da te uzmem za ruku i povedem, ako hoćeš, u moju prolaznu sadašnjost. Priča koju sam ovim prologom danas zaključio, a ti je isto počinješ danas, tvog danas, tek sad sledi – i upozoravam te da je istinita, premda deluje neverovatno. Proživeo sam je upravo ja, a ono što nisam proživeo sastavio sam, kao detektiv, kao romansijer, a naročito kao novinar kakav jesam. Trudio sam se da prodrem u svačija

tela, baš kao zraci koje je otkrio profesor Rendgen. Pa čak i u njihove misli, što gospodin Rendgen još nije uspeo. U potrazi za istinom, bila je uz mene boginja Fortuna, ovom prilikom dobro raspoložena.

Sve je počelo krajem zime. Bio je ponedeljak, 23. februar, kao što se moglo videti u novom kalendaru, ove godine ilustrovanom divnim trkačkim konjima, u kancelariji koju, kako rekoh, delim s glavnim urednikom našeg lista.

(P. M. Bukurešt, ponedeljak 18. maj 1898.)

PONEDELJAK, 23. FEBRUAR

Lepa žena

1

Pogledao sam na zidni sat, po ko zna koji put, i odustao od paljenja još jedne cigare, jednog od retkih poroka koje sebi dopuštam. Provetrio sam, jer mom šefu smeta dim, a zatim sam sa stola uzeo paket uvijen u sveže novine i stavio ga pod mišku. Skinuo sam šešir sa čiviluka i u trku se spustio niz stepenice. Napolju sam osetio drhtavicu, okrenuo se na petama i isto tako brzo se popeo natrag u kancelariju. Uzeo sam kaput, sakrio paket ispod njega, ugasio svetlo i ponovo izašao. Na ulazu sam sreo nekog čoveka koji je nosio kutiju sa tubom, mislim, za orkestar koji je naš direktor odlučio da osnuje sa ljubiteljima muzike iz našeg lista.

Grad je delovao bolesno, padala je sitna kiša, ali u večernjem vazduhu se već osećalo malo prolećne topline. Prošao sam pored kuće generala Aldiua i začudio se što vidim neistopljenu gomilu snega s pocrnelim prugama, brižljivo skupljenu u jedan kraj puste bašte. Potražio sam kočije, mada su šanse da ih nađem u okolini redakcije bile male, pa sam zato ubrzao korak prema stanici ispred Narodnog pozorišta, koje nije daleko. Za razliku od kolege Prokopjua koji, kao svaki važan čovek, uvek nosi kišobran, bez obzira na vreme, ja se upravljam prema meteorološkim predviđanjima

iz novina, koje sam inače obavezan da objavim pošto ih dobijem preko telefona iz Instituta – vrlo dosadan posao. Već nekoliko dana nisu najavljivani ni kiša ni sneg. Učinilo mi se da čujem korake iza sebe. Brzo sam se okrenuo, ali nisam nikog video. U poslednje vreme su mi živci vrlo napeti.

Pozorišni trg, dobro osvetljen električnim svetiljkama, na koje je gradonačelnik bio toliko ponosan, kao da je on lično izmislio elektricitet, bio je pust, što je sasvim neobično. Pošto su kočijaši za svoju stanicu odabrali to mesto u srcu grada, to znači da je ono najpoznatija i najposećenija tačka Bukurešta, u bilo koje doba dana i noći. Uistinu, već skoro pola veka je zgrada pozorišta funkcionisala poput svetionika na obali mora, pomagala je da se orijentišu ljudi koji putuju vodama naše prestonice, večito uzbuđene od poslova i mamurne od zabave. Ovde, ispred pozorišta, ukrštaju se putevi onih koji nešto znače u ovoj zemlji, ovde igraju glumice i mladi prvaci koji čine da život na sceni bude lepši i podnošljiviji nego onaj stvarni, ovde pevaju operske dive i sviraju čuveni instrumentalisti iz cele Evrope, koje publika, ako ne uvek obrazovana, barem uvek velikodušna, zastire cvećem i ovacijama. Ovde sam u mladosti video Saru Bernar, koja je bila u stanju da jednom polovinom lica plače, a drugom da se smeje. Oko tog trga su najčuveniji hoteli, kafane i restorani, *Kontinental*, *Fijalkovski*, *Rigler*, *Kapša*, *Fraskati*, bašta Jankua Otetelešanua, a nedaleko odatle su kralj i kraljica u svom dvoru. Ni najveći kijamet, ni julska vrućina ne tera sve kočijaše s trga. Kad svet izade s predstave, kočije brzo nestanu ali, uistinu, samo na trenutak jer, dok jedne odlaze, vraćaju se druge koje su odvezle svoje mušterije i spremaju se da pokupe one što su ostali, kao na ringišpilu.

Ali ovaj put je mesto bilo prazno, prazno kakvo ne pamtim u svom životu, kao da tu nikad nit' je bilo niti će biti traga od kočija. Kako lako može sve da postane odjednom tako čudno! Kako je lako izgubiti svoje mesto u svetu! Tako, bez kočija, trg mi je delovao tuđe, izazivao je nemir, kao da se ne nalazim u Bukureštu nego u nepoznatom gradu. Zbog paketa koji sam držao na grudima kao štitnik, bilo mi je nelagodno, zagrejavao sam se i osećao sam da je i paket topao, a naočare su mi bile zastrte sitnim kapima. Vrlo je loše nositi naočare po kišnom vremenu. S teškom mukom, jednom rukom, uspeo sam da ih obrišem maramicom, pokušavajući da se priblerem i pojmmim šta se događa. Samo u jednom slučaju su svi kočijaši nestajali odavde: onda kad bi neki drugi kraj grada postao srž interesovanja Bukureštanaca. Mnogo reklamirani dobrotvorni bal, koji se održava u nekoj od vlastelinskih palata, politički skup od kog bi zavisila sudbina zemlje ili inauguracija s pompom i popovima, tako nekakav događaj nakon kog bi se svaki kočijaš mogao ponadati dobrom bakšišu. Dok se vesele ljudi su često i rasipni, pa je korisno biti u njihovoj blizini u takvim trenucima. Ako je to bilo objašnjenje, trebalo je to i ja da znam, jer je *Univerzum*, naš najtiražniji list, dugo unapred i često najavljivao sve što je činilo da uzdrhti srce Bukureštanca, bio on građanin, plemić ili buržuj.

Ali uzbuđen kakav sam bio, odjednom sam uvideo da se ne sećam ni koji je danas dan. Izvukao sam ispod kaputa paket uvijen u tek odštampane novine i, prišavši uličnoj svetiljki, pročitao datum: *ponedeljak, 23. februar 1898*. Istog trenutka sam se setio: te večeri je bilo predavanje doktora Đerote u Ateneumu. Nijedan drugi događaj ne bi mogao izazvati toliko radoznalosti i strasti u Bukureštu. U poslednje vreme bilo je žučnih rasprava u porodicama, ljutnji i svađa, neke gospođe

su odlučile da ostanu kod kuće, učenici višeg kursa dobili su dobra mesta umiljavajući se gospođici Lauri iz prodavnice muzičkih partitura i instrumenata, gde se prodaju ulaznice za predstave i predavanja. Ako sam ipak na to zaboravio, to beše zbog moje iscrpljujuće opsesije proteklih nedelja, koja je učinila da izgubim san i da izgledam kao vampir, kako mi je s mnogo poštovanja rekao sluga Angel. Moje stanje mi je od gospodina Prokopjua donelo nekoliko primedbi, recimo prijateljskih, ali *veoma* naglašenih, o kancelarijskim dužnostima. Jutros mi je gospodin Prokopju, iznerviran zbog dima „kao iz lokomotive“ koji stvaraju moje cigare, stavio do znanja, ne kao šef nego kao stari kolega: „Ovako, dragi moj, više ne može...“ i spremao se da mi očita bukvicu, kao što mi svi u poslednje vreme čine, ali ja sam ga brzo uverio, glasom za koji se bojim da je zvučao žalosno: „Danas, gospodine Prokopju!“ Pogledao me je zamišljeno i nije ništa rekao. Kad bi se ljudi uzdržali od davanja saveta, mislim da bi svet bio podnošljiviji. Pružio sam korak. Da, pored Ateneuma, uz vrt Episkopije, trebalo je da vidim kočijaše spremne da se ustreme na plen.

Kako su drveće i žbunovi iz vrta odavno izgubili lišće, a proleće puštalo da ga čekamo kao dama koja kasni na ljubavni sastanak, ugledao sam izdaleka kupolu Ateneuma i ulaz s belim stubovima kao u kakvom hramu i, s neizrecivim olakšanjem, primetio da su sve kočije, zaista, bile tamo. Budući u velikom kašnjenju, nisam se trudio da biram pa sam uzeo prvu, u koju je bio upregnut mator konj s vrlo tankim nogama. Na nemušto pitanje čoveka za uzdama koji je okrenuo ćosavo lice ka meni (naše kočijaše ili svrbi jezik, ili su neobično škrtni na rečima), umesto da mu dam adresu, sišao sam iz kočija postideno mrmljajući nekakvo izvinjenje.

Očigledno navikao na svet i njegove neobičnosti, kočijaš mi ništa nije odgovorio već je smesta zaboravio na mene. Razumeo sam: osoba s kojom je neizostavno trebalo da se te večeri sretnem mogla je biti samo unutra, na predavanju. Nisam imao ulaznicu, ali kada sam rekao da sam reporter iz *Univerzuma* bio sam ljubazno pozvan da uđem. Ima mnogo okolnosti u kojima je dobro biti novinar.

Kao i uvek, zapljusnuli su me zakrivljeni oblici i topli sjaj okrugle sale sa stubovima, mešavina nijansi, boja rđe sa žućkastim venama, koje mi daju utisak da je mermer zagrejan od letnjih sunčevih zraka. Šešir i kaput uzeo mi je garderobier, jedan vrlo pobožan čovek sa drvenim krstićem oko vrata, kog sam znao iz viđenja – a i on mene.

– Paket ću poneti... bolje tako, rekao sam mu, verovatno previše direktno gledajući njegovo asimetrično lice, s nosom koji kreće pravo ali zatim naglo skreće udesno, kao što rade ljudi koje prati policija, pa hoće da zametnu trag.

– Ako dozvolite, gospodine, reče on ljutito – možda mu je zasmetao moj pogled – „ne znam šta imate tu, ali je teško, smetaće vam, ne možete s tim u naručju kao Bogorodica s detetom. Zaključaću ga u ormarić, neće vam ga niko uzeti, ne bojte se.“

Pa, bolje bi bilo! Izgovorio sam ipak jedno: „Neka!“; jedva otvorivši usta. Četiri stepeništa, divno zavijena po dva, kao kućica puža, polaze simetrično, iz okruglog hola prema sali za predavanja. Ne znam zašto ne uspevam da se setim koje vodi do kog ulaza, a pravo govoreći, u tom trenutku mi je bilo svejedno. Penjući se mnogo brže nego što zaslužuju takvi stepenici, došao sam do širokih vrata s leve strane, koja su bliža sceni. Vrtar je bio tamo i rekao mi je da su sve stolice i lože zauzete, a da se u parteru čak i stoji.

– Ali vama ću, gospodine, odmah doneti jednu stolicu!

Otvorio mi je upravo kad je na vrata preko puta ulazio jedan muškarac, solidan, s crnom, sjajnom kosom skoro do ramena, takođe zakasneo, i učinilo mi se da gleda pravo u mene. U sali sam čuo kikotanje i neobičan žamor, za kojima je odmah usledila tišina i reči koje ni u kom slučaju nisam očekivao:

– ... stavio sam ga na lež jedne žene...

– Gospode! – uskliknuo je neko iz prvog reda, mislim da je to bio gradonačelnik Robesku.

Kao na znak, salom se ponovo raširi žamor, tako da je govornik, veoma promukao, na nekoliko sekundi začutao da prikupi snagu i popije vode. Osetio sam da sam naišao usred bitke: s jedne strane doktor Đerota, sam, branjen samo visinom scene, a s druge brojna vojska gledalaca, gospođa, starije gospode, studenata medicine i lepih umetnosti, gospodičića i gospođica, kojima je malo falilo da skoče sa svojih stolica. Ponovo sam obrisao naočare koje su mi sve prekrivale zavesom od magle, a zatim sam preleteo pogledom salu. Kraljevska loža bila je prazna, ali okolo je sedelo nekoliko lica iz svite, nekoliko sekretara i dvorskih dama, još je bilo porodica nekih od istaknutih osnivača Ateneuma, prelazeći pogledom preko partera stigao sam do lože doktora Margulisa, koji je sedeo ozbiljno i smireno, dok je njegova supruga imala neproziran izraz, a mlada Julija, užarenog lica, izgledala kao da su joj misli negde drugde. Njene oči su se sjajile, uperene uvis kao kod svetica i proroka dok imaju vizije, prelazeći pogledom preko praznih frizova koji sa strpljenjem čekaju slikara. Čak ni reč *leš* nije učinila da ona uzdrhti i pogleda govornika. Zatim je, odjednom, pogledala po sali i, kad je naišla na mene, osmehnula mi se. Mislim da je to prvi put učinila, oduvek joj se više dopadao moj brat.

Osmehnuo sam se i ja njoj, a zatim ponovo okrenuo glavu ka sceni, žmirkajući zbog kratkovidosti koja od mene krije svet baš onda kad hoću da ga vidim bolje. Kad sam uspeo da razlučim šta se nalazi pored doktora Đerote, nisam mogao da poverujem i ostao sam kao prikovan. Vratar je zaboravio da treba da mi donese stolicu i takođe se izbečio na podijum.

2

Niku je obavljao svoj posao za ponedeljak popodne vrlo traljavo i vrlo loše raspoložen. U školi je, jutros, ispao smešan zbog svoje neobuzdane žurbe. Kad je gospodin učitelj pitao: „Šta je teže, jedan kilogram gvožđa ili jedan kilogram perja?“, Niku, koji je mnogo puta skupljao staro gvožđe i nosio ga na kolicima da ga proda, skočio je s dva prsta dignuta uvis, zajedno s još četiri đaka. Na njegovu radost, učitelj je bio toliko dobar da ga prozove, premda je još koliko juče od njega dobio nekoliko packi po dlanovima, jer nije mogao da učuti:

– Ti! Da te vidim...

– Staro gvožđe, gospodine!

Bio je vrlo začuđen kad mu je rečeno da sedne, bez pohvale kojoj se nadao, a jednako su začuđeni bili i skoro svi đaci. Videvši da Nikuov odgovor nije dobar, jedan od druge četvorice reče suprotno, kao što bi učinio i Niku na njegovom mestu:

– Perje!

– Zašto? – upita gospodin učitelj neprozirnog lica.

– Zato što ga ima više – opet požuri Niku, pre nego što je njegov drug stigao da odgovori, pokušavajući da spere svoju jučerašnju sramotu.

– Nauči ti prvo da razmisliš, pa onda da govoriš! Samo je tvoj mozak lak kao pahulja i kao perje.

Deca su se smejala. Učitelj je odabrao, kao uvek u takvim situacijama, dugajliju Sandela, koji više nije ni dizao ruku, jer je znao sve odgovore. Dečak ustade sporo, kao neko ko je vrlo siguran u sebe i, gledajući u sve i ni u koga, natenane objasni kako stvari stoje. Perja ima više nego gvožđa, zaista, okrete se on blagonaklono ka Nikuu, ali ipak je iste težine. Samo da kažemo da blagonaklonost nije bila uzajamna, pa ga Niku hladno pogleda ispod obrva u obliku obrnutog V i stisnu svoje tanušne usne. U stvari je bio ljut na sudbinu: Sandel je imao i majku, dve sestre i tatu i dedu, iako je ovaj potonji bio paralizovan; mada je ipak mogao da kaže sve šta želi polovinom usta, imao je ko i da ga nauči „da prvo razmisli, pa onda da govori“. Niku je imao samo majku koja sigurno ne bi znala da li je teži kilogram gvožđa ili kilogram perja. Utoliko pre sada, kad je doktor Margulis bio primoran da je ponovo smesti *tamo*. Dedu ni oca nije nikad ni imao, o braći je samo mogao da sanja, a baka mu je bila negde između groblja i raja ili se, kako je jednom Nikuu rekla, ponovo rodila kao vrabac. Ili ga je, možda, samo prevarila, jer ga je mnogo volela i nije htela da ga ostavi samog, a vrabaca je bilo svud po Bukureštu, kao da je grad pun njegove bake.

Ostatak časa Niku nije mogao da pazi. Skriven iza druga koji je sedeo ispred, na tablici je crtao muškarca: čoveka s debelim vratom i ogromnom adamovom jabučicom, kao da se polakomio zagrizavši neku voćku koja mu je zastala u grlu. I ruke su mu bile velike, i prsti su ispali vijugavi kao guse-nice. Samo je lice bilo sitno, zbrčkano, a oči okrugle kao dve loptice. Bio je to „njegov čovek“, zasigurno loš čovek, kog se Niku plašio a iznenadio ga je u redakciji, u dve situacije u kojima sigurno taj čovek ne bi voleo da bude viđen.

Ali ono što je Nikua još više mučilo, pa je postao neraspoložen i bezobrazan, bilo je to što je čika Čerćel, portir iz *Univerzuma*, bio u bolnici, operisan „od kamenja“, i što ga nije video mnogo dana. Strepeo je kad bi samo pomislio da bi mogao da ga *nikad* više ne vidi, da ga *uvek* više ne vidi. Bile su to dve reči o kojima su njih dvojica ranije razgovarali, Niku mu je rekao da je prva provalija bez dna, a druga ogromna planina, da joj vrh ne vidiš. Otkad nije mogao da vidi čika Čerćela, život mu je izgubio boju kao isprana krpa. Nije mu više bilo do toga da uzme novine koje je trebalo da deli. Na ulazu ga je dočekivalo jedno tuđe i ravnodušno lice, novi, mladi portir, koji ga nije pozivao da sedne na njegovu stolicu („Sedi ovde, na svoju stolicu“, nudio ga je čika Čerćel, a Niku je bio ponosan što je stolica *njegova* i jednom je, dok je bio sam, urezao ekserom jedno N na naslonu) i zapravo ga nije ni puštao u kućicu. Moj brat Pepin mu je, i ne gledajući ga, davao novine koje je trebalo da odnese istaknutijim mušterijama, podstičući ga svojim moćnim glasom, koji te gura napred kao nalet vetra. Zgrada *Univerzuma* više nije za njega bila, kao do sada, prvo i najlepše *kod kuće*. Drugo *kod kuće* bilo je kod porodice Margulis, gde se igrao sa Žakom i pokretao figurice u muzičkoj kutiji, a od njegove sestre Julije dobijao jelo ili meko maženje po licu, ili poruku koju je trebalo da odnese Aleksandruu Livezeanu – tada bi bila još ljubaznija s njim i zvala ga Nikušor – a tek treće *kod kuće* bilo je kod njegove kuće, u hladnoj kućici, s mamom praljom, koja je imala grube i crvene ruke, mamom koja se ponekad pretvara u nešto zastrašujuće, ulazili bi đavoli u nju i mučili je, kako su govorili susedi. Niku je već mnogo znao o đavolima i borio se protiv njih kao protiv bilo kog drugog neprijatelja.

U *Univerzumu* je znao svaki kutak, ponekad bi uveče ostao s čika Čerćelom da pogasi električna svetla u svim lampama i zaključa vrata. Novi portir nije čak ni to radio – prosto da se zapita šta radi. Niku je znao: ili bi ti se rugao zlobnim rečima i smejaio se, ili bi sedeo, sedeo prekrštenih ruku gledajući pravo u tebe, bez reči, i opet se smejaio. Ponekad bi izvadio češljic iz džepa na grudima i njime nameštao brkove koji su bili plavi i nežni, a ne čekinjasti kao čika Čerćelovi. Gospoda novinari su sami gasili svetla, sami zaključavali, mada su više puta zaboravljali to da učine i mogao je bilo ko da uđe, kao što se već neki put desilo. Tek od prošle godine, Niku je išao za čika Čerćelom i danju, dok bi pratio ljude do kancelarija, kod gospodina direktora, u slovoslagačnicu, gde su slova stajala poredana u kutijice kao u saće, u salu s mašinama gde je nezasitno razgledao, naročito dok bi papiri na traci išli jedni za drugima u neprekinutom nizu, kao vojnici na defileu za kraljev rođendan, a ponekad se i saplitali – tad bi nastao veliki metež. Čika Čerćel mu je rekao da ta mašina ima dvanaest konjskih snaga, da je kao kočije u koje je upregnuto dvanaest nevidljivih konja i da svakog sata izbacuje po dvanaest hiljada listova, koji su uredno numerisani! Maštao je o tome da kad poraste poseduje takvu mašinu, ili veću, još bolje, u koju će biti upregnuto sto nevidljivih konja i koja će izbacivati sto hiljada listova! Znao je sve puteve u zgradi i iz dvorišta-vagona, i one zvanične i one tajne, mnogo bolje nego novi portir, koji se pravio pametan kao što se pravi glupak. Znao je po liku onih pet glavnih radnika na rotativama koji su svi imali bele košulje i crne žakete, znao je po imenu sve momke koji su im pomagali, pomoćnike koji su pazili na mašine, trčkarali od stamparije do kancelarije, bili obučeni svaki na svoj način i želeli i sami da imaju crni

žaket i belu košulju. Znao je sve iz stereotipije. Niku je tu odrastao, pripadao je kući, držao je do *Univerzuma*, koji je pomalo bio i njegov, a sad ovaj portir, kog je baš bilo briga da li će se odjednom srušiti cela zgrada ili će novine nestati, kad bi ga video da se previše tuda mota, rekao bi mu kao gazda strancu:

– Idi potraži me na Sarindaru! – i zacerekao bi se sam – Ha, ha!

Niku bi odgovarao mrmljajući za sebe, kako je odskora čuo da govore najborbeniji dečaci iz škole: „Dabogda postao tramvajski konj!“ Dobro što portir nije znao šta mu Niku želi, inače bi mu preselo to veselje. Niku je primetio još nešto ružno, iako nije mogao to baš da objasni: samo kad bi video ljude oko njega, novi portir bi se lepo ponašao prema njemu, mazio ga po glavi i obraćao mu se medenim glasom.

Za Nikua, čika Čerćel je bio pravi gazda cele kuće *Univerzum*, samo malčice važniji od gospodina Kacavilana i gospodina Prokopjua, glavnog urednika, od mog brata i, naravno, mnogo važniji od mene, pošto sam ja ovde deveta rupa na svirali. Bez čika Čerćela je on izgubio sva prava, zgrada lista se naglo otuđila, kao da se i ona pretvara da ga više ne poznaje. Neke kuće te izdaju kao mačke, odu za gospodarom. Sad nije više imao ko da mu čita i komentariše razna čudesa iz novina, pa je njegov život bio lišen avantura, a njemu se avantura mnogo dopadala. Često bi upao u nevolju zbog nje. Ali mnogo gore je bilo što nije uspeo ni da uđe tamo, u bolnicu, i što je njegov prijatelj sigurno mislio da ga je on napustio, a to je bilo zaista nepodnošljivo.

Ideja da su se iz čika Čerćela mogli izvaditi kamenčići, onakvi kakve je on skupljao po parkovima da bi imao oružje za samoodbranu, ideja da prijateljevo telo unutra ima takva

čudesa naterala ga je da se zamisli. Jako bi želeo da ih vidi! Kako to može biti kamenja u tvom stomaku, kao zrna pasulja u loncu? Pokušavao je da se uvuče u bolnicu skoro svakog dana, ali bi ga odmah uhvatili i izbacili bez pardona. U bolnici je još gore nego u policiji. Molio nas je, sve redom, da mu pomognemo. Kako ja, tako i moje kolege, pa i doktor Margulis rekli smo mu da nije ni prikladno ni dobro da on ulazi tamo gde čika Čerćel leži zajedno s drugim bolesnicima.

–Ali moram nešto da mu kažem, ne znate vi! –vikao bi Niku i dobacivao nam ljutite poglede.

A šta to – držao je u tajnosti. Tada mu je Žak, njegov jedini pravi prijatelj, otkrio da je saznao od svog oca, koji je to saznao od doktora Đerote, koji je čika Čerćela operisao, da ovaj „nije svestan“.

–Nije sves... kako? – ponovio je Niku sa užasom, iako nije razumeo kakva je to sad nova bolest, posle one od koje ti raste kamenje u stomaku.

–*Svestan*, budan. Znači da je potonuo u vrstu sna i ne zna se da li će se opet probuditi, kao gospodin Vest iz feljtona o 2000. godini, znaš već. Za džabe bi išao tamo sada. – Objasnio mu je njegov prijatelj, gledajući ga svojim tužnim očima kao u mladog jelena.

Tako se činilo Nikuu u poslednje vreme da izgleda Žak, pa mu je to i rekao nakon što je u bukvaru video crtež, u lekciji *Jelen i košuta*. Žak je to sa skromnošću porekao, ali je mrdnuo svoj prćasti nos baš kao jelen.

–Ne brini, i ja i Julija svakog dana pitamo tatu kako mu je, tata pita gospodina Đerotu i mi ćemo ti javiti ako bude nekih novosti – dodao je dečak, sa onim svojim otegnutim *r*, zbog kojeg deluje kao mali Francuz u poseti rođacima u Bukureštu, i zbog kojeg se i sam postidi.

Tek na tu vest se očajanje Nikuovo preobrazilo u odlučnost: da stigne kod čika Čerćela uz bilo koji rizik, makar ga vodili i u policiju, jer ionako se više nije bojao policajaca otkad je upoznao gos'n Kostakea Boereskua, šefa javne bezbednosti. Bio je siguran da bi portiru prijala njegova poseta, čak i ako nije... budan. Sve ga je to privlačilo, bez ikakvog straha. Dugo je razmišljao, kao dugajlija Sandel, koji nikad nije žurio da odgovori, i došao do zaključka: treba da pronade doktora Đerotu. Nažalost, nije imao priliku da mu nosi kakvu pošiljku, posebno ne neku od onih za koju ti ljudi ostanu zahvalni, a nije ga znao ni po liku. Ali to i nije bila prepreka za njega, koji bi uvek sve saznao od momaka u prodavnici, suseda, portira i kuvarica. Naumio je da ga odobrovolji bilo kojim sredstvom. Pa makar i suzama, pošto bi Nikuu suze pošle po porudžbini, kao ženama, naročito je u poslednje vreme bilo mnogo trenutaka kad ih nije naručivao, a one su stizale kao poručene.

*

Nakon što je završio s raznošenjem novina našim istaknutim pretplatnicima koji je trebalo da ih pročitaju prvi, vratio se u *Univerzum* i rekao novom portiru da sam ga ja pozvao gore, kod sebe, i čekam ga da mu dam pošiljku za nekoga. To, svakako, nije bila istina. Video je spolja da je upaljeno svetlo u našoj kancelariji i, budući da je znao naše običaje, pretpostavljao je da samo ja mogu biti tamo, pošto je od gospodina Prokopjua supruga tražila da se vrati ranije kući, dok ja, nažalost, nemam nikoga ko bi me požurivao. Portir mu je kazao: „Hajde, penji se već jednom, nećeš valjda ja da te vodim!“, i okrenuo mu leđa, a Nikua je za to baš bilo briga, imao je on važnije stvari da rešava. Zakucao je svom snagom

na vrata, od čega sam zadrhtao i, ne skidajući crvenu kurirsku kapu koja mu vrlo dobro stoji, s praga me upitao da li znam gde može da nađe doktora Đerotu. Dao sam mu znak da uđe, pružio mu jedne novine i, pošto sam imao svog hitnog posla, rekao mu:

– Vidi, tu ima oglas za konsultacije, na četvrtoj stranici.

Dobro sam znao stranicu sa oglasima. Nije me interesovalo zašto me to pita, pomislio sam da mu je neki bolesnik tražio adresu, pošto je Niku dobar dečko, poletan i omiljen, mada ja baš i ne ludujem za decom. Sada, svakako, žalim što nisam bio pažljiviji. Niku je bio taj sitan kamen koji je bio u stanju da prevrne velika kola loših zbivanja koja su usledila. Sledećeg trenutka, kad se smestio na stolicu preko puta a noge su mu visile u vazduhu, dečak se potpuno izgubio u stranicama i posle dugo vremena uhvatio sam ono njegovo pedantno sricanje, pa sam se mogao zakleti da čujem čika Čerćela: „Doktor Đe-ro-ta, hir-hirurg u civilnoj bolnici. Obavlja preglede za hirur-ške i genit... genit-ou-ri-nalne, -ourinarne, od 6 do 7 uveče. Ulica Skitu Magureanu 45, ugao sa Štirbej Vode“.

– Znam gde je to! – povikao je dečak.

– Reci mu da ide sutra, pošto danas neće stići, već je petnaest do sedam – rekoh mu, podigavši pogled sa papira.

Niku me s čuđenjem pogledao, očigledno ne shvatajući šta govorim, i klisnuo, niti mi se zahvalio, niti me je pozdravio, čak sam morao da ustanem i zatvorim vrata za njim, pošto ih je ostavio širom otvorena. Tako je s dečacima, uvek ti za uspomenu ostave da nešto uradiš za njima. Otrčao je kroz zadnje dvorište, otvorio iznutra zavravljena vratanca koja izlaze na vrt Čišmiđiu. Prošunjao se kroz njega i brzo stigao u ulicu Skitu Magureanu.

Smrklo se, sat u čekaonici je pokazivao sedam sati i pet minuta, sestra koja je u kabinetu pomagala doktoru Đeroti spremala se da pođe, upravo je skidala maramu kojom je vezivala kosu, kad je jedan kurir s više bledim nego rumenim obrazima upao unutra, skinuo kapu, stavio je pod mišku i zadihano rekao:

– Očekuje me gospodin doktor, poslala mu je Gospođa poruku – i tu pokaza na svoj levi džep – malčice sam zakasnio.

– Džabe te je poslala, nestaško, gospodin doktor je za danas otkazao sve preglede, nije ni dolazio u kabinet, dođi sutra. – I sestra mu okrete leđa, nakon što je s negodovanjem pogledala njegove blatnjave čizmice.

– Rekla mi je *Gospođa* da je hitno – čula je iza sebe piskavi Nikuov glasić, kako naglašava reč „Gospođa“, kao da je reč o nekome poznatom.

– Koja gospođa? – okrenula se ka njemu sestra. – Daj da vidim! – pružila je otvoren dlan.

– Ti ne možeš, uplašio se Niku, ubiće me šef ako bilo šta kažem.

Zaista, nekoliko kurira je nadrljalo zato što nisu držali jezik za zubima, a Niku je na brzinu pronašao spas u toj istinitoj laži, ako se tako može reći. Što se tiče onog „ti“, odnosilo se na njega. Kako su приметili svi koji su ga bolje poznavali, otkad je pošao u školu, Niku je o sebi govorio u drugom licu, kao odjek gospodina učitelja, koji mu je stalno zaboravljao ime i oslovljavao ga sa *ti*. Iako je Žak pokušavao da ga oslobodi te glupe navike, kao i drugih, još gorih, kad bi se uzbuđio uvek mu je izletalo jedno *ti* umesto *ja*.

– Kako to ne mogu ja da mu je dam? Pa zar nisi rekao... Vidi ti njega! – podbočila se sestra – tako mali da misliš da

ga je tek rodila majka, a već svoje glav kao stara mazga. Reci ti lepo *Gospodi* koja te je poslala da može naći doktora na predavanju u Ateneumu, počinje u osam, i pusti me na miru pošto žurim! Samo si mi još ti falio!

Sestra je bez oklevanja žrtvovala predavanje svog šefa zarad sastanka s prestarim muškarcem, po mom skromnom mišljenju, ali čudni su putevi ljubavi.

3

Pada kiša i željna sam proleća. Uželega sam se tek procvetalog jorgovana, njegovog mirisa i njegove boje, blagog sunca i šetnji kroz mirisne parkove. Željna sam budućnosti. Vidim sebe kako se kroz nju šetam srećna, baš kao kroz mirisan prolećni vrt, sa suncem i ćuvom jorgovana. Želela bih da više ne volim Aleksandrua.

Papá je danas došao kući nešto veseliji. Već neko vreme ga više ne prepoznajem: ni ranije nije bio baš razdragan, ali postao je sumoran, sitan i siv kao današnja kiša. Kao da mu ni koraci više nisu krupni. Jedno vreme sam mislila da je zabrinut zbog mene, ali shvatila sam da nema načina da zna. Danas nam je rekao da je bio u poseti „mladome Dimitriju“.

– Na dan predavanja? – začudila se mama.

– Da, baš zato. Zvao me je da se posavetuje sa mnom o nekim detaljima.

Mama na to nije ništa rekla, ali se ostrvila na mene: „Julija, koliko puta sam te molila da sediš pravo dok čitaš!“ Čak nisam ni čitala, samo sam držala otvorene novine u krilu. I sedela sam pravo! Ali primetila sam da tati počinju da se povijaju ramena, kao pod teretom. Tata ne ume da laže, a nema ni

običaj da pokušava. Prema meni nije imao tajni, ali već neko vreme mi više ne govori ništa, ni dobro, ni loše. Jasno je: tata me zabrinjava. A gospodin doktor Đerota me nervira. Ima sve kvalitete, osim blagosti. Danas obavezno treba da idemo na njegovo predavanje. Nije nikakva tajna za bukureške dnevničke, pa ni za moj dnevnik, da je tema predavanja korset, kako sam i pisala juče i prekuče, no kako će gospodin doktor javno govoriti o tako intimnoj stvari, ne mogu ni da zamislim. *O efektima i manama nošenja korseta* – već je i naslov nepristojan. Nisam zaboravila – a pisala sam i ovde, u svesci – kako nas je pre nekoliko meseci tako izmuštrao da sam se jedva uzdržala da ne zaplačem; kad smo bili kod njega u kabinetu, prvo mene, što imam tako stegnut korset, a posle i tatu što mi, iako je lekar, to dopušta. Tata zna kako će se sve odvijati, nedavno je išao na njegovo predavanje u Institutu za ginekologiju, sa istom temom, samo što je tamo održano strogo medicinskom terminologijom. Vratio se tada vrlo uzrujan, moleći mamu i mene da ne stežemo toliko uzice ili da je, kako je rekao, možda bolje da potpuno odustanemo od korseta. Mama mu je vrlo staloženo i blago, kakva je ona, rekla: „Ja ga nosim po celi dan otkako imam 10 godina, a sada, u 42, kao da je jedno s mojim telom. Meni uopšte ne škodi, a ako ga ne bih stavila, naročito kad izlazim u grad, osećala bih se kao da idem gola ulicom. A evo, pogledaj, uopšte nije stegnut, ovde mogu da stanu još dve pesnice.“ I mama me sekira, jer uvek izlazi kao pobednik iz svake rasprave s tatom. Ja, koja sam navikla da držim tati stranu baš zato što je uvek pobeden, rekla sam da ga, ako je primetio, bar u kući već neko vreme ne nosim (ali nisam mu rekla da tako radim od Aleksandruove posete i ni zbog čega drugog, Bože sačuvaj!...) i da ga, ako on tako hoće, neću stavljati ni kad izlazim na ulicu. A onda se tata uplašio da

će mi se ljudi smeјati. I rekao je da ima poverenja u moj sud. *Dobro je što ga imaš!*, rekla sam mu, i mislim da sam mu delovala bezobrazno, jer je zvučalo potpuno drugačije od onoga što je, u punom obliku, bila moja misao: „Dobro je što ga ti imaš, jer ja ga odavno već nemam!“ Tata nas je ipak upozorio da je izlaganje ponekad vrlo brutalno, sa mislima koje se iznesu „pravo u lice“, sa impresivnim, čak drskim ilustracijama i odlivcima, a „ako žene nisu pošteđene, može se reći da ni muškarci nisu prošli bolje, naprotiv“, ali da je to, kako god okreneš, „sjajna naučna demonstracija“. Da njegov mladi kolega polazi iznutra ka spolja i pokazuje šta trpi koža, potom mišići, kosti, to jest skelet, disajni aparat, cirkulacija i, redom, organi, želudac, creva, bubrezi i, o Bože, uterus, matrica života, pa može imati štetno delovanje po dete! Htela bih da pitam mamu da li je nosila korset dok sam joj ja rasla u stomaku, možda bi se time moglo objasniti što ponekad osećam da se gušim u ovom mom životu. Kako li je bilo tamo, unutra? Ideja da sam ja, ova sadašnja, nekad živela, stvorenje bez vida, negde ispod njenog korseta, čudi me preko svake mere. Možda će u budućnosti biti izmišljeno neko sredstvo pomoću kojeg možemo da osetimo kako je bilo tada, u začetku našeg bića. Možda će biti izmišljeno nešto što će nam dati kontinuitet, vezati nas za svetove u kojima smo bili i koje smo zaboravili. Da se više ne prekidamo toliko! Ideja da je svaki čovek, i mama i Aleksandru i gos'n Kostake, naravno, bez šešira i štapa sa srebrnom drškom, i direktor *Univerzuma*, gospodin Luidi Kacavilan, bez svojih nametljivih brkova, nekad ležao sklupčan u materici, ima u sebi nešto koliko smirujuće, toliko i čudno. Volela bih da studiram medicinu, mada tata kaže da bi me radije video na istoriji umetnosti i da je medicina suviše teška za devoјke.

Tata nas je upozorio da je doktor Đerota, kao Leonardo, radio i na leševima. Tada se nisam uzdržala i rekla sam mu da se previše vezao za doktora Đerotu, kada dva puta zaredom prisustvuje istom predavanju, te da mu oprašta sve mane kao neko ko je zaslepljen ljubavlju. Povredila sam ga, a mama mi je dobacila više začuđen nego nezadovoljan pogled (ili obrnuto?), ali nije rekla ni reč. A mama se uznemirila i po prvi put sam videla kako crveni. Nedavno me je pitala kako izgleda supruga Dimitrija Đerote, koju ona ne poznaje. Nisam joj rekla da je mlada, zanosna i rumena. I mama je, u poslednje vreme, drugačija. Kao da je od Nove godine u naše živote ušlo nešto nepoznato, kao da je neko ostavio otvorena vrata sveta te nas je sve obuzela hladnoća. Tata mi je rekao da su mi oči staklaste, što je znak groznice, i hteo je da mi stavi ruku na čelo, da proveri, ali tada je nešto što sam dugo držala u sebi izbilo iz mene: „Ima na svetu i drugih stvari osim bolesti, tata!“, i pošle su mi suze na oči jer sam prvi put u životu dreknula na njega, ali nije mi bilo žao. „Kao, na primer?“, pitao me je bez uzbuđenja. „Kao, na primer, život, normalan život!“ „Bolesti su deo normalnog života!“ – zapušio mi je tata usta.

4

Istog dana je doktor Đerota stvarno otkazao konsultacije koje je obavljao ponedeljkom od šest uveče. Dolazile su kod njega trudne žene, sa stomakom do zuba, kako su mnoge od njih govorile, ljudi koje su slali drugi lekari da ih operiše, a dolazili su i oni s „delikatnim“ problemima. (Naravno, žene su imale odvojene dane i termine.) Bio sam i ja jednom

kod njega u kabinetu ali, hvala Bogu, ne zbog sebe, nego onda kada je doktor Margulis, nezadovoljan razvojem bolesti našega portira, čika Čerćela, njega krajem januara poslao na pregled, a ovoga je bilo strah i nije ni za živu glavu hteo da ide sam. Pošto se temeljno posavetovao sa doktorom Tomom Joneskuom, Đerota je bio taj koji se usudio da mu iz žučne kese izvadi kamenje veliko kao ogrozd; njegova žena mu je stavila izvađeno kamenje pored kreveta, a operacija je bila jedna od najtežih i najdužih u bolnici *Filantropija*. Bolesnik je bio dobro jedan dan, ali potom je imao napad, od koga je oslabio i mnogo mu se zakomplikovalo stanje. Hirurg obilazi svoje pacijente dvaput dnevno i kad god prođe pored kreveta čika Čerćela namršti se, naprave mu se tri reda bora na visokom i širokom čelu koje loknasta kosa, začešljana unazad, čini još ponosnijim.

*

Doktor Đerota je već od jutra bio ozbiljno promukao, što je predavanje stavljalo pod znak pitanja. Premda ćerka lekara, njegova supruga Marija, rumenih obraza kao u adolescentkinje, spremila mu je po bapskom receptu žumance sa šećerom i malo konjaka, a doktor je progutao kapsulu antipirina, koji je uvek imao u farmaceutskom ormariću kod kuće. Ona mu je skuvala i čaj od maslačka i dala mu ga svojom belom i mekom rukom, koju je muškarac žurno poljubio više puta. Nije sedeo za radnim stolom, smestio se udobnije u fotelju kraj prozora, i pregledao svoje papire. Iz navike je i sada u ruci držao olovku izgrizenog vrha, kojom je ispravljao poneki detalj. Posterii sa crtežima su već bili spremni, dole u predsoblju. Za nekoliko minuta doći će da ih prenesu studenti lepih umetnosti koji su ih i nacrtali po njegovim uputstvima. Doktor je bio jako

ponosan na njih, ni na jednom predavanju u Ateneumu još nije viđeno nešto takvo, i bio je siguran da će ostaviti utisak na publiku. Slika, mislio je doktor, objašnjava mnogo više nego reč, kao što je znao iz traktata o medicini iz kojih je učio. Od prošle godine držao je časove i na lepim umetnostima, gde su studenti učili kako da slikaju i vajaju ljudske figure i trebalo im je solidno znanje iz anatomije. Dva momka s njegovog kursa radili su danonoćno kako bi završili postere. Đerota je primećio da su najbolji studenti često i najsrčaniji, a Teodor, detinjasti Transilvanac, koji je prešao planine prošle godine, i Đorđe, bledunjavi Bukureštanac sa ekstravagantnim idejama, koji sebe smatra revolucionarom, pripadali su toj kategoriji.

I doktor je hteo da sprovede revoluciju u mentalitetu Bukureštanki. Sve je počelo od susreta s Julijom Margulis, pratile su ga njene suze na njegove oštre reči i nemušta, postićena zamerka, koju je pročitao u očima njenog oca. Cenio je doktora Margulisa, u kom je video poštenje i darovitost. Uistinu, poneo se prilično grubo, a sada je hteo da ispravi grešku, ako je to bila greška, tako što će dokazati da je u pravu, na predavanju koje bi inače bilo neprikladno. Posvetio bi ga devojci, ali to ne bi bilo pristojno.

– Doktor Margulis, dragi moj, moli te da mu posvetiš nekoliko minuta, koliko god da si zauzet – upravo je začuo Marijin glas.

Skoćio je na noge da ga dočeka, ne ispuštajući papire iz ruke.

– Gospodine doktore, kakvo iznenađenje... Upravo sam proveravao svoje predavanje, za večeras, mada mislim da ga znam napamet.

– O, onda se osećam još gluplje, mnogo te molim da mi oprostiš što ti ovako upadam, hitno je – reče Margulis ipak

smirenim glasom i sa uobičajenom rezervom stisnu mu ruku, iako bi voleo da unese više topline u taj gest.

Prema Đeroti je gajio osećanja kao prema mlađem bratu. Činilo mu se da mu može pomoći da ispuni sudbinu koju bi on sam mogao imati, pod drugim okolnostima. Smatrao ga je čovekom jake volje – koja nije ni njemu nedostajala – i velikih ambicija, kojih on uopšte nije imao. Seo je u fotelju koju mu je domaćin ponudio. Domaćica se povukla, a Margulis je prešao pravo na stvar. Bili su obojica navikli da rade brzo i bez okolišanja, jer bolest profitira od odlaganja i okolišanja. Ali sada nije bila reč o bolesti.

– Reč je o novcu – reče Margulis. Biću kratak, neću da te zadržavam.

I u tri rečenice mu reče sve. Završio je, gledajući ga u oči:

– ... kako lako sam dozvolio da budem prevaren, a u četvrtak je dan za naplatu. Ni moja žena, ni moja deca ne sumnjaju ništa. A za Žaka koji, kao što znaš, ne može da ide u školu, moram da plaćam privatnog profesora. Već mesec dana mu nisam platio, uskoro više neće ni dolaziti... A Julija bi htela da studira, ja sam na njenoj strani, iako bi moja žena više volela da veže svoju budućnost za pristojnog i dobrostojećeg muškarca.

Đerota tek tada ispusti papire iz ruke. Uzdržao se od komentara, ali na čelu su mu se pojavile one tri bore.

– Koliko vam treba?

Doktor Margulis je primetio njegovu promuklost i pogrešno je protumačio. Reče sumu gledajući pravo u njega, ipak uplašen od reči koje izgovara.

Bore na Đerotinom čelu se još više istaknuše, kao pred operaciju.